

Рецензія/

Гроші та кредит: еволюція розвитку

Прядко В.В., Сайко М.М. Історія грошей та кредиту: Підручник. – 3-тє вид., доповнене. – К.: Кондор, 2009. – 508 с.

Гроші і кредит є невід’ємними атрибутами суспільства, без яких неможливе існування сучасної цивілізації. Однак незважаючи на важливість цих суспільних інститутів, історія грошей і кредиту є однією з найменш вивчених тем у вітчизняній історико-економічній літературі, оскільки вона перебуває на стику економічної та історичної наук. Щоб розкрити її на високому фаховому рівні, необхідні як ґрунтовні знання з економіки, так і глибоке розуміння особливостей історичного процесу.

Однією з найбільш вдалих спроб дослідження цієї важливої теми є підручник «Історія грошей та кредиту» В.В.Прядка та М.М.Сайка. У ньому, як зазначають самі автори у висновках, послідовно розглянуто процес виникнення, функціонування й еволюції грошей та кредиту, історію формування грошових систем і сучасної банківсько-кредитної системи, проаналізовано еволюцію основних інструментів грошово-кредитного ринку.

Підручник складається зі вступу, семи розділів і 35 глав, у яких подано еволюцію грошей і кредиту від часу їх появи у цивілізаціях Стародавнього Сходу до сьогодення. Всі розділи мають чітку структуру, внаслідок чого зміст відповідної теми розкривається досить вичерпно. Наприкінці кожної глави вміщені запитання для самоконтролю, які загалом охоплюють найсуттєвіші моменти викладеного матеріалу. Це, а також наявність інформаційно насичених термінологічного, іменного та географічного покажчиків значно полегшує самостійну роботу студентів над підручником.

Виклад матеріалу продуманий і підпорядкований єдиному задуму. Авторам вдалося відстежити еволюцію багатьох важливих категорій, понять та інститутів грошово-кредитної справи. Вони ґрунтовно дослідили, послідовно й аргументовано виклали історію грошей, починаючи з виникнення перших монет у Давній Греції до сучасних депозитних і електронних грошей, розглянувши при цьому такі важливі етапи, як поява банкнот в Англії, запровадження золотомонетного стандарту і, нарешті, формування сучасних грошових систем. У підручнику подано історію основних валют світу: англійських фунта і шилінга, німецьких марки і пфеніга, французьких франка і су, російських рубля і копійки, американського долара, української гривні і, нарешті, євро.

Автори дослідили процес еволюції банківських установ, розглянувши діяльність античних трапезитів і аргентаріїв, перших італійських жиробанків, голландських і німецьких вексельних банків, а також емісійних центробанків, серед яких особливу увагу приділено

створенню Банку Англії і Федеральної резервної системи США. Детально вивчено процес спеціалізації банківських установ і виділення депозитних, іпотечних, інвестиційних, торговельних, кооперативних та ощадних банків, акцептних і облікових контор, кредитних спілок і позичково-ощадних асоціацій, пенсійних фондів тощо. В останньому розділі автори розглянули й діяльність міжнародних валютно-

кредитних установ. У підручнику визначено також основні етапи формування кредитно-фінансових систем провідних економічно розвинутих країн світу: Англії, США, Франції, Німеччини, Італії, Японії.

Автори глибоко і всебічно проаналізували процес формування основних інструментів кредитного ринку: акцій, облігацій, розрахункових чеків тощо. Особливо ретельно розглянуто еволюцію переказного векселя, починаючи від перших вавилонських глиняних табличок до сучасних паперів. При цьому звернуто значну увагу на умови виникнення інститутів акценту і протесту векселів, а також вексельного індосаменту.

У підручнику подається еволюція основних видів застави нерухомості від умовного продажу з правом викупу до сучасної іпотеки. Обґрунтованим видається також і те, що остання глава кожного розділу присвячена страхуванню. Це дало змогу визначити основні етапи історії розвитку страхової справи – від взаємного страхування і морської позики у Давньому Римі до виникнення перших спеціалізованих компаній в Англії.

Варта схвалення логічно виправдана і досить вдала спроба авторів в органічному поєднанні із загальносвітовими процесами у відповідних розділах у хронологічному порядку подати основні етапи історії грошей і кре-

диту на території України.

Окремо слід відзначити проведену авторами серйозну науково-дослідницьку роботу. Оскільки в сучасній економічній та історичній літературі далеко не всі аспекти проблематики історії грошей і кредиту достатньо вивчені, автори підручника звернулися до аналізу першоджерел, а також наукових праць англійських, німецьких, французьких та австрійських економістів XIX – початку XX ст., які в цьому контексті теж правомірно розглядати як джерела обраного дослідження. У результаті в науковий обіг уперше введено великий масив матеріалів. Сповна використавши можливості світової мережі Інтернет, автори здійснили копіткий аналіз інформації, розміщеної на сайтах банків провідних країн світу й України. Все це дало змогу глибше і повніше розкрити зміст відповідних підрозділів підручника.

Зміст і форма викладу матеріалу книги добре відпрацьовані, що сприяє легкому засвоєнню інформації. Свідченням педагогічної цінності і високого попиту, яким користується у фахівців дана книга, є її три видання: перше – у 2003 році, друге – у 2008 р. і третє – у 2009 році.

Особливо значний інтерес серед науково-викладацького складу навчальних і науково-дослідницьких закладів викликало останнє, найповніше видання підручника, яке одержало зокрема схвальні відгуки науковців у провідних фахових журналах України. За свідченнями, знайденими у світовій мережі Інтернет, зміст книги використовується низкою навчальних закладів України при складанні програм і розкритті змісту навчальних тем не лише з дисципліни «Історія грошей і кредиту», а й окремих розділів дисциплін «Банківська справа», «Гроші та кредит», «Грошово-кредитні системи зарубіжних країн», «Історія грошей та фінансів» тощо. В опублікованих наукових працях, зокрема статтях у фахових виданнях, є неодноразові посилення на вміщені у підручнику дані і матеріали. Географія посилань охоплює навчальні і науково-дослідницькі заклади всієї нашої держави від Донецька до Львова.

Отже, книга «Історія грошей та кредиту» зарекомендувала себе цінним і важливим джерелом інформації не лише для студентів економічного профілю вищих навчальних закладів, а й для студентів інших спеціальностей, аспірантів, викладачів і широкого читацького загалу. □

Олександр Амоша,

директор Інституту економіки промисловості Національної академії наук України, академік НАНУ, доктор економічних наук, професор.